

**טוב
התורה**

החיים לאחר המירוץ // הרב אורי בצלאל פישר שליט"א

בילדותי קראתי שני ספרים, שנראה לי במבט לאחור, שהם השפיעו על אישיותי רבות. ספר אחד סיפר על דמותו של ר' לוי יצחק מברדיצ'ב, כפי שידוע בכינוי "סגורם של ישראל". הספר השני עסק בדמותו של הרב יחזקאל הלוי לנדא, וכפי שידוע בכינוי ה"נודע ביהודה", הנקרא על שם השו"ת המפורסם שכתב. שתי דמויות אלו השפיעו עלי רבות. נראה לי, שמה שהרשים אותי בשני דמויות אלו, וכמובן הדברים שייכים לעוד חכמים רבים, הוא הצדקות שלהם בכל דבר ודבר. כל מעשיהם, בכל יום ויום היו בדרך הצדק והיושר. גדולתם לא היתה ניכרת ממעשים כבירים חד-פעמיים, אלא להיפך, עבודת ה' היום-יומית שלהם גילתה את אישיותם הנפלאה.

גדולתם של חכמי ישראל אינה באירועים חד-פעמיים, אלא להיפך, באירועים היום-יומיים. בספר ישעיהו (מ, לא) כתוב: "וקוי ה' יחליפו כוח יעלו אבר כנשרים, ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו". הרבנית נחמה ליבוביץ שאלה: הרי השירה בתנ"ך בנויה על כך ששתי צלעות הפסוק המקבילות נכתבות בד"כ מן הקל אל הכבד. אבל, כאן נראה שהדברים הפוכים. הרי היה צריך לומר "ילכו ולא ייעפו" - (ואפילו אם) - "ירוצו (בכל זאת) לא ייעפו". ההליכה היא הקודמת לריצה. הרי אם לא ייעפו מתוך ריצה, אין צורך לומר שלא ייעפו מתוך הליכה! היא השיבה על שאלה זו כך: ברגעים שבהם אנו נישאים על גבי ההתלהבות, אנו מסוגלים למעשה גבורה חד-פעמי שבו נוכל להתעלות לגובה, לדהור קדימה. אבל הדבר הקשה הרבה יותר הוא מילויי חובות היום-יום, ההליכה בתלם גם כשההתלהבות הראשונה פגה.

יש אנשים שמגיעים לפעולות כבירות, אך הם מגיעים רק בהזדמנויות ממש מיוחדות. ביום-יום, הם מתנהגים לגמרי אחרת. בוודאי הם ראויים לשבח על מעשיהם הרצויים, אבל אין זו הדרך הנכונה והראויה.

על מנת להבין נקודה זו יותר, נשאל: למדנו מסמיכות פרשיות, שבניית המשכן לא דוחה שבת. ונשאלת השאלה, מדוע שבניית המשכן לא תדחה שבת? הרי המשכן הוא בית ה', מקום השראת השכינה - וכי אין זה מספיק חשוב כדי לדחות את השבת?

אברהם יהושע השל¹ (בספרו "השבת ומשמעותה לאדם בן זמננו") כתב רעיון מעניין בעניין זה:

שהרי בכל אותן אמונות ודעות היו מסיימים מעשה הבריאה, כגולת כותרת, בקביעת מקום קדוש, הר או מעיין, עץ או גיא, ואילו תורתנו לא קידשה את המקום, כי אם את הזמן, את השבת. בבריאת עולם נקבעה רק קדושה אחת, והיא קדושת היום. לאחר זמן, לפני שניתנה תורה לעם הנבחר, נדרש מעם זה להיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש"; ורק לאחר שנכשל העם הזה ודרש אלהים אשר ייראה בעיני בשר ודם ונטמא בעגל, אז ניתן להם - לבל ילכו אחרי התוהו - גם מקום קדוש, והושמו בו כלים למען יוכלו לעבוד את ה' בטהרה, ועם זה ניתן אף לחושיהם הנדרש להם. רבות הודגש במדרשים, שלא ניתן להם הצו לבנות את המשכן אלא לאחר שנכשלו בעגל... מפני שכך היה דרוש להם מתוך חולשתם.

לפיו, הקב"ה רצה דווקא לקדש את הזמן ולא את המקום. קדושת המקום באה בדיעבד. דברים אלו תלויים במחלוקת בין הפרשנים אם בניית המשכן היא לכתחילה, או רק בדיעבד. הוא נקט בגישה שהדברים נאמרו רק בדיעבד. לכן, בוודאי עדיפה קדושת הזמן - השבת, על פני קדושת המקום - המשכן. ולכן, מובן שבניית המשכן לא תדחה את השבת. אולם, יש להבין לפי שיטתו, מדוע עבודות המשכן ובמקדש דוחים שבת. כלומר, הקרבנות הקבועים דחו שבת. אלא, יכול להיות שאין זה קשור לקדושת המקום. כלומר, לא מדובר כאן על בניית המקום. אלא, עבודת ה' קבועה במסגרת הזמן.

בין כך ובין כך, יש כאן רעיון מעניין שמעלה בפנינו את חשיבות קדושת הזמן על פני קדושת המקום. עלינו להבין שקדושתנו אינה תלויה במקומות מסוימים, אלא בכל מקום עלינו להגיע לקדושה. עלינו להיזהר שלא להיות תלויים במקומות מסוימים כדי להגיע לידי קדושה. כמובן, שהדברים נכונים גם לעניין הצורך להיזהר שלא לתלות את קדושתנו באנשים מסוימים.

היה נראה לי להוסיף ביאור נוסף לעניין דין זה, ולקשר את הדברים לאמור לעיל. אולי הקב"ה בא ללמדנו את היסוד שעבודת ה' היום-יומית הקבועה היא יותר חשובה מעבודת ה' באירועים המיוחדים. אכן, בניית המשכן היא אירוע חשוב ומיוחד. אירוע שאינו חוזר על עצמו. אבל, מדובר על אירוע חד-פעמי. גדולתו של האדם היא בעבודת ה' היום-יומית שלו, הבאה לידי ביטוי בשמירת השבת. ההלכה קבעה ש"תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם" (ברכות נא ע"ב, ועוד). חשיבות מרובה ניתנת לתדירות, להרגל בעבודת ה'.

יסוד זה חשוב מאוד לימים אלו. אנשים, ברוך ה', מגיעים להישגים גדולים ומדרגות גדולות. אלו ימים מיוחדים להתעלות בעבודת ה'. אבל, יש חשיבות מרובה שהתעלות זו לא תהיה זמנית, אלא ההתעלות תמשיך הלאה. שאנחנו נמשיך ביום-יום בצדק, ביושר ובקדושה.

ר' מנדל מקוצק דרש על הפסוק "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם" (דברים ה, כז) - כאן ליד הר סיני, ראיתי את יראתכם ודבקתכם, אולם הבה נראה מה יהיו פניכם לכשתשובו לאהליכם.

מזל טוב //

**לר' דוד קליין
לרגל הולדת הבן**

¹ אין כאן המקום לדון בנוגע לדמותו המיוחדת של אברהם יהושע השל, שיש שהשיגו על דרכיו ויש קצת ביקורת עליו. בכל זאת, אני מקבל את דברי הרמב"ם (בהקדמתו למסכת אבות) - "ושמע האמת ממי שאמר". יסוד חשוב שנדרש מאמר אחר לדון בו.

- א. השו"ע בהל' שבת (או"ח שכה, ד) פסק, שעבור חולה שיש בו סכנה עושים בשבת כל מה שרגילים לעשות לו בחול. ומקור הדברים הביא בבית יוסף בשם המגיד משנה (פ"ב מהל' שבת הי"ד), שגם חילול שבת שאין במניעתו סכנה לחולה שיש בו סכנה, עושים עבורו בשבת, כיון שכך רגילים לעשות לו בחול.
- לעומת זאת, המגיד משנה עצמו (פ"ב מהל' שביתת עשור ה"ח) כתב, שחולה שנאלץ לאכול ביום הכיפורים, יאכל פחות פחות מכשיעור. וכן פסק השו"ע (או"ח תריח, ז-ח), שחולה האוכל ביו"כ יש לאמוד אותו כמה צריך לאכול, ולהאכילו את המינימום הנדרש.
- וקשה - מדוע לענין חילול שבת הותר לעשות לחולה כל מה שרגילים לעשות לו בחול אף שאין בכך פקוח נפש, ואילו ביוה"כ לא התירו לחולה שיש בו סכנה לאכול כדרכו ביום רגיל, ועליו לאכול רק את המינימום ההכרחי לו?
- ב. נחלקו האחרונים בעניין מי שפגע בחבירו בלי שידע בכך הנפגע, כגון שדיבר אודותיו לשון הרע וכיו"ב, האם רשאי וצריך לבקש ממנו מחילה על כך:
- החפץ חיים** בספרו (כלל ד אות יב) כתב, שחובה על הפוגע להודיע לנפגע מה שעשה לו ולבקש את מחילתו על כך. והוכיח כן מדברי רבנו יונה בספר שערי תשובה (שער ג אות רז), ע"ש.
- לעומת זאת, מובא (בספר תנועת המוסר ח"א, סוף פרק לא, ועוד) בשם הגאון רבי ישראל מסלנט, אבי תנועת המוסר, שבמצב כזה מוטב שלא יספר הפוגע לנפגע מה עולל לו, ולא יבקש את מחילתו. שיטתו של רבי ישראל סלנטר (כפי המובא בשמו במקור הנ"ל) היא, שאין היתר לאדם לגרום צער לחבירו כדי שימחל לו. וכיון שכאשר יספר לחבירו כיצד פגע בו, הדבר יצער את החבר, לכן אין לו לבקש את מחילתו (בנוסף, יתכן שלדעת הגר"ס גם אין חיוב בקשת מחילה בכה"ג כיון שהנפגע לא הרגיש את הפגיעה כל זמן שלא נודעה לו).
- ולכאורה סברת הגר"ס מסתברת מאד, וקשה להבין את שיטת החפץ חיים - הכיצד מתיר הח"ח לצער את חבירו בכך שמספר לו מה עולל לו, כאשר מטרותו היא לנקות את עצמו מחטא הפגיעה. הרי גם אם חבירו ימחל לו על שפגע בו, ודאי שאין היתר לכתחילה לצער עוד לצורך כך!

סיוני
האכה

מצות אכילה בערב יום הכיפורים // אוראל שיבני

ולכאורה דון מינה ואוקי באתרין, דלא מחייב לומר דהדברים כפשוטן, אלא נאמר בדרך דרש וכיוצא"ב. ועוד, דדון מינה ומינה, שאם נחשב שהתענה ממש אזי הרי לא קיים מצוות האכילה בערב יו"כ. אמנם מאידך גיסא אתי לא מחוייבים לומר כן, ועדיין ניתן לומר דהוי כפשוטו. וכוננת הגמ' היא שאם אכל זכה ממש לשכר כשני ימי תענית.

ב. בדבר השאלה האם המצוה הינה מדאורייתא או מדרבנן, כבר ביאר לנו העניין מרן הכסף משנה בהל' נדרים (ג, ט). הרמב"ם שם כתב, שהנודר שלא לאכול בכל יום ראשון, ונפל ערב יו"כ או ר"ח ביום ראשון, חייב לצום בו, אך אם נפל חנוכה או פורים ביום זה - נדחה נדרו, כי דברי סופרים צריכים חיזוק, ומשמע שאכילה בעיו"כ היא מן התורה ולא מד"ס. ותמה הכס"מ, וז"ל (וכפל דבריו גם בב"י או"ח סי' תיח):

ויש לתמוה על עיוה"כ, דאטו משום דרשא דועניתם את נפשותיכם, שהיא אסמכתא בעלמא, לימא שהוא מדאורייתא? ור"ח נמי... וי"ל דאין הכי נמי שאינן אסורין אלא מדרבנן, אלא שכיון שיש להם קצת סמך בתורה לא אתו לזלזולי בהו ולפיכך אינם צריכים חיזוק...

ברור לכס"מ שדרשת הגמ' היא אסמכתא בעלמא, ולכן מצוה זו היא מדרבנן בלבד. אלא, שכיון שיש לה סמך בתורה לא יזלזלו בה, ולכן לעניין דיני נדרים דינו של ערב יו"כ כדיון יום שחובה לאכול בו מן התורה.

ג-ד. ובטעם מצוות האכילה בערב יו"כ, נאמרו בדברי רבותינו ראשונים ואחרונים טעמים רבים, ונביא כמה מהם בס"ד, ומתוכם יתבאר כיצד האכילה נחשבת לעינוי.

א. הרא"ש (יומא פ"ח סימן כב, וכ"כ בטור או"ח סימן תרד) כתב:

הכינו עצמכם בתשעה לחדש להתחזק באכילה ובשתיה, כדי שתוכלו להתענות למחר. להראות חיבתו של המקום ב"ה לישראל.

ידועה ומפורסמת לכל בר בי רב דרשת הגמרא במספר מקומות בש"ס (יומא פא ע"א ועוד) את הפסוק המדבר בחיוב התענית ביום הכיפורים - "שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם". ודרשה הגמרא: "וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי - מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי". ע"כ.

וצריכים אנו להבין מספר דברים: א. מה כוונת הגמרא באומרה "מעלה עליו הכתוב" - האם חשיב כהתענה ב' ימים בפועל? ב. האם מצווה זו היא מדאורייתא או מדרבנן? ג. מה טעם חיוב האכילה בערב יוה"כ? ד. היאך על ידי אכילת האדם יחשב לו שהתענה?

א. והנה מצינו במקומות רבים בש"ס (לפי פרויקט השו"ת מ"ה פעמים, וסימנך: "מה ה' אלוקיך שואל מעמך") את הביטוי "מעלה עליו הכתוב כאילו...", ולכאורה ישנם מקומות שלא ניתן לומר שהדברים כפשוטם. וניתן לראות כן במספר מקומות:

למשל, הגמרא במגילה (יג ע"א) "לומר לך שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו". והרי לא מצינו שיהיו נחשבים לילדים ממש, עד שיהא מותר לאדם להתייחד עם בתו המאומצת וכיו"ב.

וביותר בגמרא בסוטה (יב ע"א): "א"ר יוחנן: כל הנושא אשה לשם שמים, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה". ולכאורה אם ילדה - היאך ישאנה? ומובן שלא כפשוטו קאמר.

וכן בגמרא בסנהדרין (יט ע"ב): "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל המלמד בן חבירו תורה - מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו". ולא מצינו למי שילמד מכאן שיהא הרב אסור בקרובות תלמידו וכיוצא בזה, אלא על כרחך דלא נאמר כפשוטו.

כאדם שיש לו ילד שעשועים וגזר עליו להתענות יום אחד, וצוה להאכילו ולהשקותו ערב יום התענית, כדי שיוכל לסבול. כך הקדוש ברוך הוא מכל ימות השנה לא צוה לישראל להתענות אלא יום אחד לטובתו, לכפר על עונותם. והזהירם לאכול ולשתות ערב התענית.

אם כן, לדעת הרא"ש מטרת האכילה היא כדי שאדם יתחזק ויוכל לצום.

ב. מאידך גיסא, דעת שבולי הלקט (סימן טז) להיפך, דטעם האכילה בעיוה"כ היא מפני שכאשר אוכל ושותה בערב יו"כ ומתענה ביו"כ קשה לו העינוי ביותר. והביאו האחרונים ראייה לדבריו מהגמרא בתענית (כו ע"א), שאנשי משמר לא היו מתענים ביום א' כדי שלא יצאו מעונג מרובה לתענית. וכן נקט בשו"ת מהרי"ט (ח"ב או"ח סימן ב).¹

וכעין זה **כתב השל"ה** (תורה אור, יומא), שביום כיפור עצמו העינוי הוא על הגוף שלא אוכל, אך בעיוה"כ העינוי הוא לנפש, בכך שצריך לאכול הרבה.

והנה, הפרי חדש והט"ז (בס"ל תרד) הקשו, למ"ד דמצווה זו הינה מדאורייתא והפסוק אינו אסמכתא, למה לא כתבה זאת התורה בהדיא בלשון אכילה, אלא כתבה 'ועניתם?!' ולפי דברי שבלי הלקט וסיעתו מיושב, משום שכאן האכילה היא גופא העינוי!

ג. טעם נוסף כתב רבנו יונה בספרו הנפלא שערי תשובה (שער ד אות ח), וכן הביא גם השל"ה (שם), שעל ידי האכילה מראה האדם ומודיע לכל את שמחתו על כך שנתן הקב"ה לעם ישראל יום בשנה שבו מוחל וסולח לעוונות עמו ישראל. וכן כתב בדומה לזה מרן בבית יוסף (או"ח תרד).

ד. השפת אמת (יומא פא ע"א) הוסיף טעם נוסף לחיוב האכילה ביום התשיעי בתשרי, שעל ידי האכילה נפתח לב האדם ואדם נעשה שמח ומיושב בדעתו, וכעת יבוא ליום הכיפורים בשמחה ובטוב לבב, וכן יתפייס עם חבריו בקלות ויהא נח לרצות, ועל ידי זה כן יעשו עמו בדינו.

ה. עוד בטעם הדבר ביאר רבי בנימין אחיו של 'שבולי הלקט' (הובא בשב"ל שם), שמרבים אנו באכילה ושתייה בכדי להוציא מלבן של צדוקים, שהיו עושים תעניתם ביום התשיעי כפשט הכתוב, ואנו כנגדם אוכלים ושותים לרוב, להודיע שאין הצום כי אם ביום העשירי, ולהוכיח כפירוש חכמים שקבעו שהעינוי בעיו"כ מתבטא ע"י אכילה.

ו. טעם נוסף כתב הפרישה (סימן תרד): "כדי שיהא ניכר וגלוי ציווי הקדוש ברוך הוא שציונו להתענות ביום העשירי. ואם התענה גם כן בתשיעי, אם כן לא יהא ניכר הציווי, אלא יאמרו כל אחד מתענה אימת שירצה, ולא ידעו בקדושת יום הכפורים".

ונראה להביא כמה נפק"מ בין טעמי רבותינו:

א - אדם שאינו צם - לפי טעמי הרא"ש ושיבולי הלקט לכאורה יהיה פטור, דעיקר טעמם משום התענית, מר כדאית ליה ומר כדאית ליה. ואין לומר דלטעם השב"ל יהא חייב, דלפחות יקיים את מצוות העינוי

בעיו"כ - משום שזה לא יועיל לו, שהרי לא צם, וכל האכילה היא כדי שיתקשה בתעניתו. אולם לפי יתר הטעמים לכאורה אכתי יהא אדם זה חייב באכילה בערב יוה"כ - לטעמי רבינו יונה והשפת אמת עדיין צריך להראות בעצמו שמחה, ולטעם רבי בנימין והפרישה עדיין צריך שיראו כולם שאוכל בתשיעי ולא יטעו לומר שצריך או שאפשר לצום ביום זה.

ב - שיעור האכילה - לפי טעם הרא"ש שהאכילה היא כדי שיוכל האדם לצום, אזי לכאורה צריך לאכול כדי אכילת ב' ימים. וזה כדברי הגאון רבי יוסף חיים בבן איש חי (שנה ראשונה, וילך, אות א) בשם המקובלים, שצריך אדם לאכול בעיו"כ שיעור ב' ימים. לפי טעם שב"ל, לכאורה צריך האדם לאכול יותר מכדי רגילות יום אחד. לטעמי רבינו יונה והשפת אמת שכתבו שהאכילה משום שמחה, לכאורה צריך לאכול אכילה המראה שמחה (ולרבנו יונה ייתכן שצריך לאכול כעין סעודת יו"ט). ולטעם רבי בנימין והפרישה דבעי אכילה משום היכר, לכאורה סגי בכל שהוא.

ג - חיוב נשים באכילה זו - לכאורה יש צד לפטור נשים מאכילה, שהרי זוהי מצות עשה שהזמן גרמא, שנשים פטורות ממנה (קידושין כט ע"א).

אמנם לכאורה לפי כל הטעמים הנ"ל נשים יהיו חייבות, דעדיין יש להם צורך באכילה - וכמו שמצינו בכמה מצוות שהזמן גרמן אך מ"מ משום שטעם המצוה שייך בהן חייבו חכמים גם את הנשים, כגון תפילה (אטו נשי לא בעו רחמי?), קריאת מגילה (שאף הן היו באותו הנס') וכיו"ב. וה"ה כאן. שלפי טעם הרא"ש הרי גם הן צריכות להתכונן לתענית. וכעין זה כתב הרש"ש בחידושיו לסוכה (כח ע"ב). וכן לטעם שב"ל חייבות לאכול, שהרי האכילה היא חלק מהעינוי, ומדאיתנהו בעינוי איתנהו נמי באכילה, וכמ"ש רבי עקיבא איגר בתשובה (מהדו"ק סימן טז). וכן לטעמי רבינו יונה והשפת אמת, דאטו נשים לאו בנות שמחה הן. וה"ה לטעמי רבינו בנימין והפרישה, שגם הן צריכות לאכול כדי שלא יטעו שהתענית בתשיעי.²

ד - חיוב אכילה בליל תשיעי - לפי טעמי הרא"ש והשב"ל יש לבדוק במציאות האם משפיעה אכילת לילה קודם התענית. לפי טעמי רבינו יונה והשפת אמת, לכאורה גם אכילת לילה מראה על שמחה או מביאה לידי שמחה. אמנם אין זה מוכרח, דאולי הצריכו חכמים שתהיה השמחה סמוך ליום הכיפורים. גם לפי טעם רבי בנימין יש לאכול בליל תשיעי, שהרי לכאורה הצדוקים מתחילים תעניתם כבר בליל תשיעי, שכך נאמר בפסוק לשיטתם - "ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב, מערב עד ערב". וה"ה לטעם הפרישה, דלכאורה שייך היכר גם בליל התענית.³

ה - קטן שנעשה גדול ביוה"כ - לכאורה ניתן לומר שלפי כולם פטור לגמרי מאכילה בערב יו"כ, שהרי לא התחייב עדיין במצוה זו. וקשה לומר שכיון שאנו יודעים שכאשר יגיע יום הכיפורים יתחייב בעינוי לכן נחייבו כבר מעכשיו באכילה בתשיעי, כמו שלא מצינו בקטן שהגדיל בספירת העומר שיחייבוהו לספור מהיום הראשון בגלל שעתיד להתחייב במצווה בהמשך. אמנם עדיין ניתן לומר שחייב עכ"פ מדין חינוך לאכול בתשיעי.

ויש להבהיר דכל השקלא וטריא הינה רק לפלפולא בעלמא ובגדר דרוש וקבל שחר.

² ואכן רבו האחרונים שכתבו לחייב נשים באכילה בתשיעי. שכ"כ במנהגי מהרי"ל, וכן בשו"ת כתב סופר ובשו"ת משנה שכיר, וכן כתב בשו"ת יביע אומר (ח"א או"ח סימן לז), שנשים חייבות באכילה בערב יום הכיפורים.

³ ולהלכה הסכימו אחרונים רבים שמצוות האכילה אינה בלילה. ומהם הגר"א (סימן תרד) וכ"כ בספר מועד לכל חי (סימן טז) ועוד. והוכיחו דבריהם מהגמרא בכתובות (ה ע"א), שם כותבת הגמרא שאין חוששים שיבוא אדם לשחוט בן עוף בשבת כאשר חל יו"כ ביום שני, מפני 'אית ליה רווחא'. ופרש רש"י שם 'אית ליה רווחא - לשחוט בלילה, שהסעודה אינה אלא למחר'. משמע שעיקר מצוות האכילה היא ביום ולא בלילה.

¹ לכאורה הרא"ש ושבולי הלקט נחלקו במציאות, האם אכילה ביום שלפני הצום מקשה או מקלה על התענית, וזה תימה. אך נראה שודאי גם שב"ל יודה שמי שלא יאכל כלל בתשיעי יקשה עליו יותר לצום בעשירי, וכן הרא"ש יודה שמי שיאכל הרבה מאד בתשיעי תקשה עליו התענית. ונמצא שמחלוקתם היא מה גדר המצוה. לרא"ש המצוה היא לאכול די הצורך ולא פחות מכך, ואילו לשב"ל המצוה היא לאכול הרבה יותר מהרגיל כדי שיצא מעונג לתענית (ולהיפך ממש"כ הכותב להלן בנפק"מ השניה בין הטעמים).

עוד אפשר לומר, שאכן אכילה מרובה לפני הצום מצד אחד מקלה על תחילת הצום, ולכן סובר הרא"ש שמטרתה להקל. אך מאידך, אכילה מרובה שכזו מקשה על סופו של הצום, כאשר כבר פגה תחושת השובע, וכעת ככל שאכל האדם יותר בערב הצום הוא חש יותר מחסור במהלך הצום, ולכן סובר שבולי הלקט שמטרת האכילה להקשות על הצום. **ב.ס.**

"כל יצירה אפיינת באה תמיד משני המקורות בבת אחת:
ממקור הרום האצילי שבשרש הנשמה בחביון עזה,
וממקור התכונה החמרית במאפלי הרגשותיה"
(שמונה קבצים ב, רנב)

ראשונים כמלאכים ואנו כבני אדם / רבי עזרא אלקב"ץ

אך אולי נהפך הוא, אנו מהם נעלים,	אפרש שיחתי לפניך חוגן דלים,
לכן שחרות פנינו מנגד פניך נעלים.	מלך נשא ברצותך כלם חדלים.
תחתיה תעמד בהרת פנים צוהלים,	שאול אשאלך מרומם על מגדלים,
ונשחר פניך כאל בן ואביו משולים.	מדוע לא נעמד במקום גדולים.
אמנם ביראתך דומים אנו כבולים,	ראשונים היו רועדים אף זוחלים,
אך באהבתך אין עוד כמונו כבולים.	מפחדך ממשפטך יראים וחלים.
כי בך תולים אנו עינינו ולך מיחלים,	קול שופר באזניהם כקול שחלים,
רק אור בעד עור על נפשנו שואלים.	ומי לא יירא רק נבערים וסקלים.
האר אורך אלינו ואם כלו כל כלים,	ואנחנו לא מרגישים גם לא חלים,
הלא לקרבתך יומם וליל אנו כלים.	ואין עוד מים מטהרים בזוחלים.
ופרשת כנפך על בניך בדם מגאליים,	אם חטאים לפניך אנו או חולים,
כי מבלעדך אבינו אין לנו גואלים.	הו נתפלל אליך והחינו ותחלים.

